

СИСТЕМНІСТЬ АКСІОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ В РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ

THE SYSTEMATIC APPROACH OF AXIOLOGICAL SPACE IN THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE PERSONALITY OF A SPECIALIST OF THE ART PROFILE

У статті досліджена проблема системності аксіологічного простору, його місце в процесі розвитку творчої особистості фахівця мистецького профілю. За допомогою теоретичного аналізу автори дійшли висновку, що розгляд даної проблематики торкається більше фахівців загальноосвітніх шкіл, а саме, вчителів музики, музичного мистецтва, а фахівці мистецького спрямування залишаються поза увагою науковців. У роботі автори звертаються до робіт Т.Г. Калюжної, О.М. Олексюк та інших українських науковців щодо розгляду впливу цінностей на формування духовної сфери та загальної культури особистості майбутнього фахівця.

Дослідники визначили мету даної наукової роботи, яку вони вбачають у окресленні сутності системного підходу аксіологічного простору в процесі розвитку індивідуальної траєкторії творчої особистості фахівця в вищих закладах мистецького спрямування.

У роботі авторами уточнено сутність понять: аксіологія, цінності, ціннісні орієнтації, аксіологія освіти. Науковці дійшли висновку, що створення аксіологічного простору в освітньому середовищі вищої школи є необхідною умовою для ефективного розвитку творчої індивідуальності майбутніх фахівців. Дослідники розділяють думку сучасних науковців А. Растрюгіної, С. Дьоміна про те, що сучасний педагог має бути не лише яскравою особистістю, але й вирізнятися високим рівнем духовності, що є запорукою його творчого самовираження та самореалізації в професійній діяльності.

У статті автори відповідають на питання: «За допомогою яких же складових реалізується системність аксіологічного простору в розвитку творчої особистості майбутнього музиканта?». Вони підкреслюють, що системність аксіологічного простору в процесі розвитку особистості фахівця мистецького профілю включає в себе оновлення всіх робочих програм навчальних дисциплін, збагачення їх пошуково-практичними завданнями; створення доброзичливої, толерантної, творчої атмосфери у стінах вищу; залучення здобувачів освіти до збагачення їх емоційної сфери через виконання різних музичних творів інших народів світу; відвідування культурно-мистецьких заходів; розширення меж академічної мобільності студентів.

Накрікнці статті автори дійшли висновку, що системність аксіологічного простору, який необхідно створити у мистецькому середовищі вищої школи, підвищить якість освіти студентів, забезпечить конкурентну спроможність випускників на ринку праці. Подальші перспективи розгляду даної проблематики вбачають у детальному розгляді складових аксіологічного простору, що дозволить їм з'ясувати, які структурні компоненти допоможуть сформувати професійні якості майбутніх фахівців мистецького профілю та позитивно вплинуть на розви-

ток творчої індивідуальності особистості митця.

Ключові слова: системність, аксіологічний простір, розвиток, творча особистість, фахівець мистецького профілю, вища школа.

The article examines the issue of systematic approach of axiological space, its place in the process of development of the creative personality of a specialist of the art profile. With the help of theoretical analysis, the authors have come to the conclusion that the consideration of this issue affects more specialists of primary and secondary general school, namely, teachers of music and musical art, and specialists of the artistic direction remain outside the attention of scientists. In the paper, the authors refer to the works of T.H. Kaliuzhna, O.M. Oleksiuk and other Ukrainian scientists regarding the consideration of the influence of values on the formation of the spiritual sphere and the general culture of the personality of the future specialist.

The researchers determined the purpose of this scientific work, which they see in outlining the essence of the systematic approach of the axiological space in the process of development of the individual trajectory of the creative personality of a specialist in higher institutions of artistic direction.

In the paper, the authors specified the essence of the concepts: axiology, values, value orientations, axiology of education. The scientists have come to the conclusion that the creation of an axiological space in the educational environment of a higher education institution is a necessary condition for the effective development of the creative individuality of the future specialists. Researchers share the opinion of modern scientists A. Rastryhina and S. Diomin that a modern educator should not only be a bright personality, but also possess a high level of spirituality, which is the key to their creative self-expression and self-realization in professional activity.

In the article, the authors answer the question: "With the help of which components is the systematic approach of axiological space implemented in the development of the creative personality of the future musician?". They emphasize that the systematic approach of the axiological space in the process of personality development of a specialist of artistic profile includes updating all work programs of educational disciplines, enriching them with research and practical tasks; creating of a benevolent, tolerant, creative atmosphere within the walls of the higher educational institution; involvement of students in enriching their emotional sphere through the performance of various musical works of other peoples of the world; visiting cultural and artistic events; expanding the boundaries of students' academic mobility.

At the end of the article, the authors have come to the conclusion that the systematic approach of axiological space, which must be created in the artistic environment of a higher education institution, will increase the quality of students'

УДК 378.013.73.011.3:7.071.1]:159.954

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.2.19>

Семененко І.В.,

доцент кафедри оперного співу
Національної музичної академії України
імені П.І. Чайковського

Швачка А.О.,

доцент кафедри оперного співу
Національної музичної академії України
імені П.І. Чайковського

education and ensure the competitiveness of graduates on the labor market. Prospects for further development of this issue are seen in a detailed consideration of the components of the axiological space, which will allow them to find out which structural components will help to form the professional qualities of the future special-

ists of artistic profile and will positively affect the development of the creative individuality of the artist's personality.

Key words: *systematic approach, axiological space, development, creative personality, specialist of the art profile, higher education institution.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У Державній національній доктрині розвитку освіти України одним із стратегічних напрямків є створення умов для формування творчої особистості майбутнього фахівця, самореалізації його природних задатків і можливостей в навчально-виховному процесі. Сучасний стан розвитку суспільства характеризується переглядом змісту основних положень педагогіки вищої школи щодо пріоритетів навчання і виховання молоді. Необхідність орієнтації педагогічного процесу на індивідуальність людини вимагає переосмислення мети, завдань, структури професійної підготовки майбутніх артистів-вокалістів, створення та втілення у практику нових форм, методів і прийомів навчання. Однією з таких важливих проблем для розгляду є проблема розвитку фахівця мистецького профілю через системність та послідовність музичного навчання та виховання в аксіологічному просторі сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У вітчизняній філософії освіти розробка аксіологічної проблематики здійснювалася В. П. Андрущенко, С. Ф. Клепко, В. В. Крижко, М. Д. Култаєвою, В. О. Огнев'юком [5], І. О. Радіоною, І. В. Степаненко, Н. О. Ткачовою та іншими.

До даної проблематики у процесі підготовки майбутніх фахівців мистецьких профілів, зокрема мистецького спрямування, звертаються сучасні дослідники А. В. Козир [3], Ю. В. Мережко [4], О. М. Олексюк [6], Г. М. Падалка [7], Т. Г. Калюжна [2], Н. С. Бочкарьова [1] та інші. Однак, аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про розгляд питання розвитку творчої особистості в аксіологічному просторі, саме майбутніх вчителів музики, музичного мистецтва, а не артистів-вокалістів, викладачів вокалу, вчителів початкових мистецьких навчальних закладів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема розкриття сутності системного підходу аксіологічного простору в процесі розвитку творчої особистості фахівця мистецького профілю, на жаль, недостатньо розглянута у сучасних наукових працях, присвячених розгляду даного питання.

Формулювання цілей статті – окреслити сутність системного підходу аксіологічного простору в процесі розвитку індивідуальної траєкторії творчої особистості фахівця в вищих закладах мистецького спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На думку, сучасних науковців А. Растригіної та С. Дьоміна, головним завданням духовного відродження нашої держави є розбудова національної системи освіти і виховання на засадах її випереджального розвитку, що значною мірою залежить від рівня професійної компетентності освітян, наявності у них неповторного, власного почерку педагогічної діяльності. [8, с. 20].

На сьогоднішній день духовність включає в себе не тільки виховний ідеал, а ще й самобутність особистості, її бажання та потяг до повноцінного індивідуального творчого самовираження в процесі виконавської діяльності. Духовність формується та проявляє себе у поведінці особистості, у її вчинках та діях.

Водночас, духовне становлення індивіда, передбачає вихід за межі егоцентризму, підключення його відтворювальної енергії до надіндивідуальних спільнот, орієнтацію на широкий спектр трансцендентних духовних цінностей й відтак, на доцільну творчу діяльність в таких спільнотах [1, с. 20–21].

Таким чином, розвиток духовності творчої особистості фахівця є складним, суперечливим і в той же час багатомірним процесом, який формується свідомістю та проявляє себе через поведінку індивіда на базі вільного вибору. Саме тому сьогодні самостійний вибір власної індивідуальної траєкторії особистістю професійного становлення набуває статусу значущості та необхідності.

В умовах мінливої ситуації сьогодення освіта будучи невід'ємною частиною соціуму, бере участь у передачі не тільки знань, а й норм, орієнтирів соціокультурної системи, життєвих цінностей і ідеалів, які б допомогли сучасній молоді успішно реалізуватися у вибраній професії. Чільне місце у системі цих змін належить ціннісним аспектам освіти, дослідження яких є предметом галузі філософських знань – аксіології освіти. Визначення цінностей і їх класифікація дуже неоднозначні. Розстановка акцентів при визначенні поняття цінностей залежить від того, в якому аспекті вони будуть розглядатися.

Виходячи з психолого-педагогічної точки зору, на думку Калюжною Т.Г., правильно було б віднести цінності до відносин, що пов'язують людину зі змістом явищ. Це підтверджує належність цінностей до внутрішнього світу людини і співвідноситься з особистими цінностями, які є відображенням в індивідуальній свідомості цінностей суспільства [2].

У сукупності своїх компонентів відносини є цілісною психологічною характеристикою мотивації, оскільки мотивація є не тільки підставою для вольової дії, а й показує відношення людини до об'єкта дії. Мотивація є необхідною складовою підготовки творчої особистості фахівця, без бажання не можливо оволодіти майбутньою професією. Категорія цінності відноситься і до класу мотиваційних явищ, які організують діяльність індивіда. За структурою мотивів, прагнень можна судити про структуру цінностей особистості.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури показав, що в різні історичні часи основним фактором змісту освіти та його розвитку була аксіологія – опора на ціннісне значення особистості, суспільства, громадських практик, ідеалів і норм. Аксіологія – це теорія цінностей, філософське вчення про природу цінностей, їх місце в реальності та про структуру ціннісного світу. Цінності – це загальні принципи та норми, які проявляються через вчинки, дії, поведінку. Т. Г. Калюжна підкреслює, що у розвитку цивілізації відбувся колосальний збій, суть якого в заміні справжніх цінностей і цілей (духовних) на помилкові, матеріально-меркантильні, егоїстичні [2].

Таким чином, створення аксіологічного простору в освітньому середовищі вищої школи є необхідною умовою для ефективного розвитку творчої індивідуальності майбутніх фахівців (артистів-вокалістів, артистів-інструменталістів тощо). Адже саме в мистецькій освіті формується загальна культура особистості, її етичні та моральні орієнтири, її духовність, відбувається становлення як професійного музиканта. Формування цінностей – це процес, який відбувається в освітньому мистецькому середовищі системно та послідовно, на аудиторних заняттях з викладачами у вищій школі та у позааудиторний час (відвідування концертів, майстер-класів, виставок, музично-театральних вистав тощо).

У процесі реалізації системного підходу в музичній освіті вищих закладів освіти відбувається розгляд педагогічної системи як сукупності взаємопов'язаних компонентів: навчальної мети, суб'єктів педагогічного процесу (викладач, студенти), змісту навчання та методів, форм педагогічного процесу, а також матеріальної бази. Під час реалізації даного підходу відносно самостійні компоненти розглядаються не виокремлено, а у взаємозв'язку, що сприяє виявленню загальних системних властивостей та якісних характеристик окремих елементів [6, с. 22].

Аксіологічна освіта сучасного вчителя висуває принципове питання про значення категорії «ціннісна орієнтація», яка є логічним центром особистісного розвитку професіонала. Ціннісні орієнтації – це смислоутворюючий компонент педагогічної

системи, які виконують направляючу, стимулюючу та регулюючу функції поведінки і діяльності людини.

Ціннісні орієнтації складають зміст педагогічної діяльності, оскільки вони входять в систему професійної культури. Аксіологічні орієнтації фахівця мистецького спрямування реалізуються в музичній діяльності, дають можливість визначити його особистісний і професійний статус, впливають на видобування відносин з колегами, учнями тощо. Розробка концепції педагогічної аксіології дозволить не тільки збудувати функціонування ціннісної системи освіти, але й дозволить вивчити її вплив на розвиток особистості педагогів та вихованців. Педагогічна аксіологія – галузь педагогіки, що спрямована на вирішення завдань сучасної освіти на ціннісній основі, яка реалізує орієнтаційну, сенсоутворюючу, нормативну, регулюючу, контролюючу функції. Одним з найважливіших концептуальних положень педагогічної аксіології є ідея про те, що цінність – це перш за все відношення до самого себе, в процесі самоаналізу, само оцінювання та самовдосконалення відбувається підготовка майбутнього фахівця мистецького напрямку. В системі ціннісної педагогічної сфери центральне місце займають етичні орієнтири, що роблять людину людиною [2].

За допомогою яких же складових реалізується системність аксіологічного простору в розвитку творчої особистості майбутнього музиканта? Кожна особистість від народження отримує виховання від родини, батьків, дошкільних виховних закладів, середніх загальноосвітніх та вищих освітніх закладів, учителів, мистецьких закладів різних рівнів акредитації. Суспільство за допомогою освіти залучає наступні покоління до традицій, загальнолюдських цінностей. Держава регламентує вимоги до підготовки випускників через стандарт вищої освіти, освітні програми та умови їх реалізації, тому аксіологізація змісту освітніх програм, підготовки підручників і навчальних посібників, наповнення навчальних дисциплін, методичних рекомендацій та інших матеріалів викладачами закладів вищої освіти є важливими складовими професійної підготовки майбутніх фахівців.

Адже вони є ретрансляторами практичного досвіду, теоретичних знань й цінностей від одного покоління до іншого. Від рівня розвитку професійно значущих якостей майбутніх педагогів-музикантів або артистів залежатиме соціально-етичне здоров'я кожної окремо взятої людини.

Тому, на нашу думку, системність аксіологічного простору в процесі розвитку особистості фахівця мистецького профілю включає в себе оновлення всіх робочих програм навчальних дисциплін, збагачення їх пошуково-практичними завданнями,

які були б спрямовані на розширення когнітивної складової особистості музиканта, на розвиток самооцінювання в процесі практичної діяльності, а саме емоційно-вольової сфери музиканта; створення доброзичливої, толерантної, творчої атмосфери у стінах вищу; залучення студентів до збагачення їх емоційної сфери через виконання різних творів інших народів світу. Спільні екскурсійні поїздки викладачів зі студентами в музеї, на концерти світових зірок, на постановки опер, мюзиклів, сприяють розширенню світогляду майбутніх фахівців мистецького профілю, за допомогою розширення меж академічної мобільності студентів відбувається знання культур інших народів, спілкування з носіями цих культур формує повагу, толерантне ставлення до представників тої чи іншої держави.

Висновки і перспективи в цьому напрямку.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, слід наголосити, що системність аксіологічного простору як динамічний процес є рушійною силою у процесі розвитку особистості фахівця мистецького простору у вищому закладі освіти.

На нашу думку, системність аксіологічного простору, який необхідно створити у мистецькому середовищі вищої школи, підвищить якість освіти студентів, забезпечить конкурентну спроможність випускників на ринку праці. Подальші перспективи розгляду даної проблематики стосуватимуться детальному розгляду складових аксіологічного простору, що дозволить з'ясувати, які структурні компоненти допоможуть сформувати професійні якості майбутніх фахівців мистецького профілю та позитивно вплинуть на розвиток творчої індивідуальності особистості кожного митця.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бочкарьова Н.С. Гуманістичний характер цінностей у педагогічній системі К. Роджераса. Луганськ. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN15/11bnsskr.pdf> (дата звернення 16.10.2023).
2. Калюжна Т.Г. Аксіологічний аспект навчання у вищій професійній школі. Збірник наукових праць ЗОІППО. № 1(27). 2017. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141488091.pdf> (дата звернення 14.10.2023).
3. Козир А. В., Дуб'юк Н. М. Аксіологічна концепція мистецького навчання студентів факультетів мистецтв. *Науковий часопис*. 2022. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Випуск 28. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39224> (дата звернення 18.10.2023).
4. Мережко Ю. В. Формування художніх смаків молодших школярів на прикладах національної вокальної спадщини. *Мистецтво та освіта*. Київ : «Педагогічна думка» Інституту педагогіки НАПН України, 2016. Вип. 1 (79). С. 13–16.
5. Огнев'юк Віктор. Роль освіти у формуванні цінностей демократичного суспільства. *Культурно-історична спадщина Польщі та України як чинник розвитку полікультурної освіти: зб. наук. праць*. [за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Світлани Сисоєвої]. Хмельницький: ПП Заколотний М. І., 2011. 433 с.
6. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. Київ : ун.-т Б. Грінченка, 2013. С. 22.
7. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
8. Растригіна Алла, Дьомін Сергій. Мистецький освітній простір як основа творчого самовираження майбутнього педагога-музиканта. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Випуск 88. Кіровоград. С. 20–23. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099943.pdf> (дата звернення 24.10.2023).